

“All you need is LEF”

Dankrede uitgesproken op 1 november 1993 tijdens
het C&L symposium door Prof. Drs. G.G.M. Bak

‘The Report 2024’

Rond 1980 verscheen ‘The Report 2024’, een toekomststudie van de Engelse futuroloog Norman Macrae: 50 jaar Wereldgeschiedenis. Met een aanloop in de achterliggende jaren zeventig schetst de auteur ontwikkelingen voor de komende 45 jaar tot 2024!

Met nog 30 jaar te gaan - eenzelfde periode als het jubileum dat ik vandaag op zo bijzondere wijze mag vieren - begint het beeld van Macrae aardige gelijkenis te vertonen met het wereldbeeld om ons heen. Het zij mij vergund daar even bij stil te staan.

Van de vele ontwikkelingen die Macrae schetst wil ik er drie memoreren die zich in nauwe onderlinge samenhang voltrekken: Politiek, Communicatie en Onderwijs. De politieke ontwikkeling wordt gemarkeerd door het wegvallen van het IJzeren Gordijn, hetgeen Macrae in de jaren negentig situeert. Dat opent de weg naar een politieke constellatie die wordt beheerst door regionale regeringsvormen, waarbij de tegenstellingen zullen afnemen en - voorzover nog aanwezig - verschuiven van Oost-West naar Noord-Zuid.

De ontwikkeling naar de informatiemaatschappij wordt vooral gekenmerkt door het nagenoeg kosteloos worden van de telecommunicatie. Er zullen wereldwijde netwerken ontstaan die de verhoudingen in maatschappij en onderneming drastisch veranderen.

Het onderwijs tenslotte wordt bepaald door het carrièreverloop: In 2024 heeft men niet één, maar twee carrières in een mensenleven. De ontwikkelingen in techniek, samenleving en wetenschap gaan zo snel, dat men zich niet kan permitteren een gehele carrière van, zeg 30 jaar, te teren op het onderwijs dat men in de eerste 25 jaar van zijn leven heeft genoten.

Het bedrijfsleven, de overheid, de vrije beroepen, zij zijn er alle op ingesteld dat een jonge man of vrouw op jeugdige leeftijd, na een korte opleiding, aan het werk gaat. Tussen de 30 en 40 jaar gaat men terug naar de universiteit of het beroepsonderwijs om zich voor te bereiden op zijn of haar tweede carrière - al dan niet bij dezelfde werkgever.

Men kan zich door een toekomstscenario laten meeslepen en dat gaat gemakkelijker naarmate er meer van lijkt uit te komen.

De val van het IJzeren Gordijn was door Macrae goed ‘getimed’, de werkelijkheid was hem zelfs nog te snel af. De huidige golf van nationalisme en etnische oorlogen past niet goed in zijn beeld. Laten wij hopen dat zijn visie op een wereld zonder spanningen op nationaal, laat staan etnisch niveau toch de juiste zal blijken.

De ontwikkeling van de informatiemaatschappij voltrekt zich in hoge mate volgens het Macrae-model.

Neem bijvoorbeeld de globalisering van productieprocessen, door Macrae met pakkende anekdotes beschreven. In het Financieel Dagblad van 28 oktober jl. wordt een recente rede van minister Andriessen weergegeven waarin deze op zijn beurt de Amerikaanse minister van werkgelegenheid - Robert Reich - citeert. Dat gaat als volgt: *Technologische ontwikkeling is volgens Andriessen de drijvende kracht achter de globalisering van de economie. Geholpen door informatie- en communicatietechnologie kunnen ondernemers productieprocessen splitsen, en elk deel van het pro-*

Prof. Drs. G.G.M. Bak was op 1 november 1993 30 jaar werkzaam bij Coopers & Lybrand en haar rechtsvoorgangers; sinds 1970 als venoot in de algemene praktijk. Sinds 1990 is professor Bak Buitengewoon Raadadviseur van het Ministerie van Justitie in jaarrekeningzaken.

ces lokaliseren in het land waar het tegen de laagste kosten kan worden uitgevoerd.

Tegenwoordig wordt niet meer alleen eenvoudig produktiewerk uitbesteed in lage-lonenlanden. Steeds meer witte-boordenwerk overschrijdt ook grenzen. Andriessen gaf twee voorbeelden: Amerikaanse verzekeringsmaatschappijen die hun administratie uitbesteden aan ondernemingen in Ierland, en de vliegtuigmaatschappij Swissair, die haar boekhouding in India laat bijhouden.

Robert Reich verbindt aan deze ontwikkeling vergaande conclusies: 'Nu bijna elke produktiefactor - geld, technologie, bedrijven, machines - moeiteloos grenzen overschrijdt, is het idee dat er een Amerikaanse economie bestaat betekenisloos geworden, net als de begrippen Amerikaanse onderneming, Amerikaans kapitaal, Amerikaanse producten en Amerikaanse technologie.' In een artikel in de Wall Street Journal schreef Reich twee jaar geleden dat van de \$ 10.000 die een Amerikaan betaalt voor een Pontiac Le Mans van General Motors, niet meer dan \$ 4000 in de VS blijft. Dat geld gaat vooral naar stafmedewerkers van GM in Detroit, advocaten en bankiers in New York, lobbyisten in Washington en naar de aandeelhouders die ook weer overal ter wereld kunnen zitten. Van de rest gaat \$ 3000 naar Zuid-Korea voor produktiewerk, \$ 2250 naar Japan, Singapore en Taiwan voor allerlei onderdelen, \$ 700 naar Duitsland voor ontwerpen en ontwikkelingswerk, \$ 250 naar het Verenigd Koninkrijk voor reclamediensdiensten en zo'n \$ 50 naar Ierland en Barbados voor gegevensverwerking. Wat geldt voor de Verenigde Staten, geldt in nog veel sterkere mate voor de Europese Gemeenschap, waar de binnengrenzen op 1 januari van dit jaar zijn verdwenen. Er is geen Nederlandse economie meer, er is hoogstens een Europese economie, waarvan Nederland onderdeel uitmaakt.

Gevolgen voor het accountantsberoep

Stelt u zich eens voor welke consequenties deze ontwikkeling heeft voor het stelsel van

administratieve organisatie en interne controle waarover de accountant heeft te oordelen bij zijn controle van de jaarrekening!

In een kostelijke anekdote beschrijft Macrae hoe de criminaliteit zich tegoeed doet aan de zegeningen van de informatiemaatschappij. De kleinzoon van een maffiabaas is rustig blijven wonen op Sicilië. Hij heeft informatica gestudeerd. Vanuit zijn luxe villa bewerkt hij het internationale bankwezen door intelligent opgezette inbraken. De globalisering van criminaliteit is een dreigend vooruitzicht van vandaag. Het thema van dit symposium vindt in die ontwikkeling zijn oorsprong.

Met de twee carrières per mensenleven wil het nog niet echt lukken. Wel is er reeds op grote schaal onderwijsaanbod aan Universiteiten voor doorgroeiers die hun verdere carrière zorgvuldig willen onderbouwen. Niet voor niets besteed ik een deel van mijn deeltijdse Hoogleraarschap in Tilburg aan TIAS, dat onder de slogan 'TIAS geeft uw carrière perspectief' naverwants onderwijs verzorgt. Binnenkort verwachten wij de 1000ste afgestudeerde! Of is er toch verandering op komst? Vanochtend las ik in de krant dat leraren bij het middelbaar onderwijs voortaan verlofuren kunnen kopen. Dat zal hen in staat stellen na 10 a 15 jaar een sabbatical jaar op te nemen ... voor studie? als voorbereiding op een tweede carrière? Tot zover Norman Macrae

Accountants en EDP-auditors

Rond 1980 verscheen ook 'De Reikwijdte van de Accountantsverklaring', een studierapport van het NIVRA. In dat rapport, waaraan ik intensief heb mogen bijdragen, wordt een scala van thema's behandeld waar accountants op enigerlei wijze een certificerende of rapporterende rol kunnen spelen. Geheel in de geest van de jaren zeventig werd op deze wijze het maatschappelijk engagement van de accountant in kaart gebracht. Niet als zelfstandig informatieverschafter, maar in de meer bescheiden rol van controleur voorzover er maatschappe-

lijk consensus zou ontstaan omtrent de behoefte aan die rol.

Het thema van vandaag, betrouwbaarheid en continuïteit van geautomatiseerde informatieverwerking (computer security) stond al op de lijst in dat rapport, naast een 40-tal andere onderwerpen die zich in beginsel zouden lenen voor 'verbreding van de attestfunctie' van de accountant.

Mede door de opkomst van de multidisciplinaire maatschap was het accountantsberoep destijds zelfverzekerd genoeg om die uitdaging aan te nemen. Anno 1993 blijkt dat wij het tij hebben laten verlopen. Er is een nieuwe gilde ontstaan, de EDP-auditors. De voorzitter van hun beroepsorganisatie, de heer Kordes, heeft ons vandaag op de consequenties gewezen: als het er werkelijk om gaat moet de registeraccountant leunen op de deskundigheid van een andere specialist, de register EDP-auditor!

Wellicht is er nog een uitweg: De wet staat toe de controle op te dragen aan een organisatie waarin registeraccountants samenwerken. Coopers & Lybrand is zo'n organisatie, er zijn heel wat EDP-auditors werkzaam die participeren in onze controle-teams. De verbrokkeling die op het niveau van de beroepsorganisaties is ontstaan kan binnen de kantoren nog worden voorkomen!

"All you need is LEF"

De dynamiek van de ontwikkeling is overduidelijk en vraagt om een gepast antwoord van het accountantsberoep. Daartoe heb ik een boodschap: 'All you need is LEF'.

LEF, om het professioneel gedrag af te stemmen op verandering. Verandering die wel eens veel sneller en dramatischer kan gaan dan wij willen geloven.

Wanneer zich veranderingen aandienen zijn wij al te gauw geneigd onze stereotype rol te verdedigen. 'Dat hoort niet tot De Functie van De Accountant' ligt ons in de mond bestorven. Alles liefst in hoofdletters uitgedrukt om de stabiliteit van die Accountantsfunctie te

benadrukken. Ik meen dat wij het aan de historici van de 21e eeuw moeten overlaten te beschrijven wat de functie van de accountant was. Zelf moeten wij alert inspelen op de veranderingen om ons heen. De wijze waarop het NIVRA de EDP-auditors uit zijn gelederen heeft laten vertrekken zie ik als het tegendeel van zulk alert gedrag. Zoals gezegd, ik vertrouw er op dat de accountantskantoren het zo ver niet laten komen!

All you need is LEF, een wat bonkige Amerikaanse collega had er een andere uitdrukking voor. 'If you can't stand the heat, stay out of the kitchen.' Zoals door de minister is onderkend en door de heer Arentsen is beaamd, leidt de nieuwe rol van de accountant tot onzekerheid, onduidelijkheid en zelfs verwarring bij Commissarissen van onze cliënten. In het licht van de geschetste ontwikkelingen lijkt het mij voor alle partijen de moeite waard die problemen te overwinnen. Met routine-rapportering creëren wij geen levendig en vruchtbaar verkeer tussen accountant en commissarissen!

All you need is LEF, dus! Ik voel mij zeer vereerd deze boodschap te mogen neerleggen in een zo uitgelezen gezelschap van vrienden en relaties uit mijn cliëntenkring, de academische wereld, de beroepsorganisaties en Coopers & Lybrand. De tijd laat niet toe bij al deze groepen afzonderlijk stil te staan. Een uitzondering wil ik maken voor mijn twee leermeesters, hier aanwezig, die op onvergetelijke wijze bij mij de basis hebben gelegd voor 30 jaar acteren als accountant en hoogleraar!

Prof. Van Rietschoten, bijna 90 jaar (!), die reeds in de jaren vijftig het LEF had om een ongebruikelijke transactie bij een belangrijke cliënt tot in hoogste regeringskringen na te jagen. Zijn colleges, waaronder dat over fraude en accountant (waarin hij dit voorval in bedekte termen aan ons meegaf), zijn mij altijd bij gebleven. Tijdens mijn werk in de Auditing Practices Committee van IFAC had ik vaak steun aan formuleringen en begrippen die hij mij heeft bijgebracht!

Prof. Frielink, die het LEF had EDP-audit te be-

drijven toen de computer nog maar net en de EDP-auditor nog lang niet was uitgevonden!

Tot slot van dit laatste woord wil ik mijn dank uitspreken aan het bestuur van Coopers & Lybrand voor de wijze waarop zij mijn jubileum en naderend afscheid hebben willen vieren. Ik wens u en de gehele organisatie veel LEF

toe en een goed warm gestookte keuken. Maar de heetgebakerde koks moeten er halverwege wel even tussen uit!

Literatuur

Norman Macrae, *The 2024 report: a concise history of the future, 1974-2024*. London Sidgwick & Jackson, 1984.